

Postupak priznavanja genetski modificiranih sorti (GM sorti) u Hrvatskoj i EU

Mr. sc. Ružica Ore

Zavod za sjemenarstvo i rasadničarstvo, Osijek

Slajd 2.

Sorte na tržištu Hrvatske i Europske Zajednice

Sorta, genetski modificirana ili dobivena na konvencijalni način oplemenjivanja, može biti komercijalizirana na tržištu Hrvatske ili EU samo ako je prošla postupak priznavanja sorti, zadovoljila kriterije u postupku priznavanja sorti i bila predložena od strane Povjerenstva za priznavanje. Samo ako je sorta dobila rješenje o priznavanju može uključena u proizvodnju tj. komercijalizirana.

Slajd 3.

Postupak priznavanja sorti obuhvaća dva ispitivanja:

❶ DUS - ispitivanje kojim se utvrđuje prepoznatljivost, ujednačenost i postojanost (Distinctness, Uniformity, Stability). Ispitivanje traje dvije godine. Provođi se sukladno metodama i vodičima, za svaku pojedinu vrstu, propisanim od strane UPOV-a. Ukoliko sorta prođe DUS-ispitivanje, razmatraju se rezultati gospodarske vrijednosti. Ukoliko sorta ne prođe DUS-ispitivanje znači da ne postoji nova sorta jer nije različita od opće poznatih sorti, nije uniformna i stabilna, te se gospodarska vrijednost ne razmatra.

❷ VCU – ispitivanje kojim se utvrđuje gospodarska vrijednost (Value for Cultivation and Use). Ukoliko sorta zadovolji i kriterije za gospodarsku vrijednost tek tada može biti priznata.

Slajd 4.

Postupak priznavanja GM sorti u EU

Reguliran EC Direktivom 90/220 i strogom nacionalnom legislativom, te EC Direktivom 2002/53.

Slajd 5.

Svrha strogih propisa u EU

Osigurati da GM sorte ne izazovu rizik za okoliš ili zdravlje ljudi s obzirom da se radi o relativno novim tehnologijama koje nisu u potpunosti poznate široj populaciji.

Slajd 6.

Postupak priznavanja GM sorti u EU

Za sve pokuse i ispitivanja sa GM sortama mora se tražiti posebno odobrenje za njihovo provođenje od odjela za zaštitu okoliša i regionalne uprave.

Pokusi se provode sukladno strogim protokolima u svrhu zaštite okoliša i zdravlja ljudi. Svaki pokus mora biti označen da se radi o ispitivanju s GM sortama u svrhu informiranja javnosti. U zemljama EU se često događa da pokusi sa GM sortama budu uništeni upravo zbog transparentnosti u izvođenju pokusa.

Slajd 7.

Ne samo da pokusi s GM sortama moraju biti odobreni, nego i svaki pojedini Zahtjev za svaku GM sortu mora biti odobren od strane posebne Komisije, koja je imenovana u tu svrhu.

Zahtjev mora sadržavati detaljne informacije o GM sorti tj. o modifikaciji i sve ostale informacije za sortu.

Sažetak informacija mora biti objavljen u službenom glasilu.

Slajd 8.

Zahtjevi koji se moraju ispunjavati prilikom provođenja pokusa sa GM sortama:

r Izolacija pokusa sa GM sortama, takav pokus mora biti odvojen od svih ostalih pokusa i proizvodnje.

r Točno propisane veličine zaštitnog pojasa, koji je neophodan da bi se osigurala izolacija od ostalih pokusa i proizvodnje.

r Uništavanje žetvenih ostataka GM sorti, posebno strogo se kontrolira u svrhu izbjegavanja bilo kakve kontaminacije.

r Naredna kultura, mora se voditi računa što će se poslije sijati na toj površini.

Slajd 9.

Razvoj GM sorti u EU

Pokusi sa GM sortama se provode u zemljama EU već dug period. Prvi pokusi sa GM sortama u EU su provedeni u Francuska 1986.

Do kraja 1995 provedeno je više od 3600 pokusa s GM sortama u 34 zemlje sa 56 vrsta.

Slajd 10.

Glavne kulture koje su bile uključene u ta ispitivanja su:

- Uljana repica - tolerantnost na herbicide, kvaliteta ulja
- Šećerna repa - tolerantnost na herbicide
- Stočna repa - tolerantnost na herbicide
- Soja - tolerantnost na herbicide
- Kukuruz - tolerantnost na herbicide i rezistentnost na insekte
- Krumpir - rezistentnost na nematode, sadržaj škroba
- Pšenica - poboljšanje kvalitete brašna
- Ječam - kvaliteta slada

Slajd 11.

Stavljanje GM sorti na tržište u EU

Potrebna je suglasnost za stavljanje GM sorti na tržište - EU

Podnešeni su Zahtjevi za marketing GM sorti:

- uljana repica - za uvoz i uzgoj
- kukuruz - za uvoz i uzgoj
- krumpir - za uzgoj i preradu
- cikorija - za uzgoj
- stočna repa - za uzgoj
- pamuk - za uzgoj
- rajčica - za uzgoj i preradu

Slajd 12.

Odobrena suglasnost za marketing GM sorti:

- uljana repica - tolerantnost na herbicide
- kukuruz - tolerantnost na herbicide i rezistentnost na insekte

Stavljanje genetski modificiranih sorti na tržište u EU je izuzetno kompleksna i vrlo spora procedura.

Slajd 13.

Priznat je velik broj GM sorti u EU, ali vrlo mali broj je dobio dozvolu za komercijalizaciju.

Većina zemalja dozvoljava stavljanje GM sorti u postupak priznavanja, ali ne dozvoljava njihovu komercijalizaciju npr. Francuska je priznala preko 50 GM hibrida kukuruza ali ni jedan hibrid nije dobio dozvolu za komercijalizaciju.

Slajd 14.

GM sorte u Hrvatskoj - danas

U Hrvatskoj nije moguće uključiti u postupak priznavanja GM sorte na temelju Zakona o sjemenu, sadnom materijalu i priznavanju sorti (NN 131 /97). Stoga do danas u Hrvatskoj nije postavljen ni jedan pokus sa GM sortama u svrhu priznavanja istih.

Nema priznatih GM sorti, te nije moguća proizvodnja tj. komercijalizacija GM sorti u Hrvatskoj. Nisu postojali Zakonski akti koji bi regulirali ispitivanja sa GM sortama.

Slajd 15.

GM sorte u Hrvatskoj - budućnost

U listopadu 2003, je u Saboru usvojen i donešena je:

Izmjena i dopuna Zakona o sjemenu, sadnom materijalu i priznavanju sorti poljoprivrednog bilja (NN 163/03)

Slajd 16.

Članak 1., stavak 2 glasi:

“Na proizvodnju i trgovinu genetski modificiranoga poljoprivrednog sjemena, presadnica, micelija jestivih i ljekovitih gljiva, poljoprivrednog sadnog materijala, te priznavanja sorti genetski modificiranog bilja, primjenjuju se i odredbe posebnog propisa.”

Ovim člankom se otvara mogućnost za donošenje propisa kojim bi se regulirala ispitivanja GM sorti, a time omogućilo stavljanje GM sorti na sortnu listu Hrvatske.

Potrebno je naglasiti da stavljanje GM sorte na sortnu listu ne znači automatski i njenu dozvolu za proizvodnju tj. za njenu komercijalizaciju. To će ovisiti i provodit će

se sukladno propisima koji će biti donešeni. Stoga je i odgovornost velika na onima koji će biti uključeni u donošenje tih propisa.

Slajd 17.

Posebni propisi NISU DONEŠENI do sada.

Očekuje se njihovo donošenje u tijeku 2004. Predpostavka je da će biti usklađeni sa EC Direktivama. Svi Zakonski i podzakonski akti se moraju usklađivati sa EC Direktivama.

Iz toga proizlazi da će vjerojatno u budućnosti GM sorte biti uključene u postupak priznavanja, što ne znači da će biti dozvoljena njihova komercijalizacija. Kada će se pokusi sa GM sortama provoditi to će biti regulirano strogim protokolima u svrhu zaštite okoliša i zdravlja ljudi.

Umjesto zaključka potrebno je naglasiti:

- **da nema niti jednog postavljenog pokusa sa GM sortama u svrhu priznavanja u Hrvatskoj**
- **da nema niti jedne priznate GM sorte u Hrvatskoj**
- **da nema niti jedne dozvole za proizvodnju GM sorti u Hrvatskoj, stoga nema proizvodnje GM sorti u Hrvatskoj.**